MT

Seat No. | | | | | | | |

2018 1100

MT - SANSKRIT COMPOSITE (SECOND OR THIRD LANGUAGE) - SEMI PRELIM - II
PAPER - IV

Time : 2 Hours **(Pages 8)** **Marks : 50**

प्रथमः विभागः - सुगमसंस्कृतम् ।

प्र.१ अ) चित्रं दृष्ट्वा नामानि लिखत । (५ तः ४) ४

१	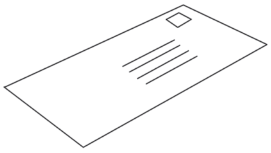	२	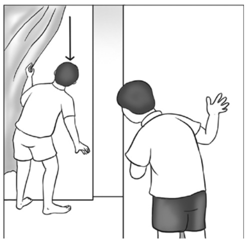	३	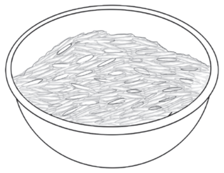
४	मरीचिका	५			

प्र.१ आ) सङ्ख्याः अक्षरैः अङ्कैः वा लिखत । (३ तः २) २

१. ६१ - २. द्वात्रिंशत् -

३. ५८ -

प्र.१ इ) स्तम्भमेलनं कुरुत । (५ तः ४) २

	अ	ब
१.	द्वादशवादनम्	११:५०
२.	पादोन - द्वादशवादनम्	१२:००
३.	दशोन - द्वादशवादनम्	११:४५
४.	सार्ध - द्वादशवादनम्	१२:२०
५.	विंशत्यधिक द्वादशवादनम्	१२:३०

प्र.१ ई) वासर - तालिकां पूरयत । (केऽपि २) २

________ ________	← ह्यः ________	← अद्य बुधवासरः

द्वितीयः विभागः - गद्यम् ।

प्र.२ अ) गद्यांशं पठित्वा निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत ।

> भूमातुः उपदेशं मनसि निधाय पृथुवैन्यः नदीनां मार्गम् अवरुध्य कृषिकार्यार्थं जलस्य उपयोगम् अकरोत् । वृष्टिजलसञ्चयं कृत्वा जलव्यवस्थापनम् अकरोत् । भूमिम् उर्वरतमां कर्तुं प्रायतत । तदनन्तरं तस्मिन् क्षेत्रे जनाः धान्यबीजानि अवपन् । स नैकेभ्यः वृक्षेभ्यः विविधप्रकारकाणां बीजानां सङ्कलनं चयनं च परिश्रमेण अकरोत् । अनन्तरं बीजानां संस्करणं कृत्वा वपनम् अकरोत् । पर्जन्यानन्तरं बीजेभ्यः अङ्कुराः उद्भूताः । धान्यलाभेन सर्वे प्रजाजनाः सन्तुष्टाः च अभवन् । एषः कल्याणकारी नृपः पृथिव्यां प्रशासने अग्रणीः जनसेवाव्रती च अभवत् ।

१. अवबोधनम् । (४ तः ३)

क) उचितं कारणं चित्वा वाक्यं पुनर्लिखत । १

पृथुभूपस्य प्रजाजनाः सन्तुष्टाः अभवन् यतः ....

(अ) ते प्रभूतं धान्यम् अलभन्त । (ब) ते प्रभूतं सुवर्णम् अलभन्त ।

ख) वाक्यं पुनर्लिखित्वा सत्यम् /असत्यम् इति लिखत । १

पर्जन्यानन्तरम् अङ्कुरेभ्यः बीजानि उद्भूतानि ।

ग) पूर्णवाक्येन उत्तरं लिखत । १

पृथुवैन्यः कृषिकार्यार्थं जलस्य व्यवस्थापनं कथम् अकरोत् ?

घ) एषः गद्यांशः कस्मात् पाठात् उद्धृतः ? १

२. शब्दज्ञानम् । (३ तः २)

क) गद्यांशतः ल्यबन्त-अव्यये चित्वा लिखत । १

ख) विशेषण-विशेष्य-मेलनं कुरुत । १

विशेषणम्	विशेष्यम्
सन्तुष्टाः	नृपः
प्रजाहितदक्षः	सेवकः
	प्रजाजनाः

ग) लकारं लिखत । १

जनाः धान्यबीजानि **अवपन्** ।

प्र.२ आ) गद्यांशं पठित्वा निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत ।

प्रदोषकाले मृगमन्विष्यन् काकस्तत्रोपस्थितः । मृगं तथाविधं दृष्ट्वा स उवाच, ''सखे! किमेतत् ?'' मृगेणोक्तम्, ''सुहृद्वाक्यस्य अनादरात् बद्धोऽहम् । उक्तं च - सुहृदां हितकामानां यः शृणोति न भाषितम् । विपत् सन्निहिता तस्य स नरः शत्रुनन्दनः ॥'' काकः अब्रूत, ''स वञ्चकः क्वास्ते ?'' मृगेणोक्तम्, ''मन्मांसार्थी तिष्ठत्यत्रैव ।'' काकः उक्तवान्, ''उपायस्तावत् चिन्तनीयः ।'' अथ प्रभाते क्षेत्रपतिर्लगुडहस्तः आगच्छन् काकेनावलोकितः । तमालोक्य काकेनोक्तम्, ''सखे मृग, त्वमात्मानं मृतवत्संदर्शय । वातेनोदरं पूरयित्वा पादान्स्तब्धीकृत्य तिष्ठ । यदाहं शब्दं करोमि तदा त्वमुत्थाय सत्वरं पलायिष्यसे ।'' मृगस्तथैव स्थितः । क्षेत्रपतिना मृगः आलोकितः उक्तञ्च, ''आः ! स्वयं मृतोऽसि !'' सः मृगं बन्धनात् व्यमुञ्चत् । ततः काकशब्दं श्रुत्वा मृगः सत्वरं पलायितः । तमुद्दिश्य क्षेत्रपतिना क्षिप्तेन लगुडेन शृगालस्तावद् हतः ।

१. अवबोधनम् । (४ तः ३)

क) उचितं कारणं चित्वा वाक्यं पुनर्लिखत । १

मृगः क्षेत्रपतिना बद्धः यतः ......

(अ) मृगः क्षेत्रपतेः शत्रुः आसीत् ।

(ब) मृगः सुहृद्वाक्यस्य अनादरम् अकरोत् ।

ख) कः कं वदति । १

''सः वञ्चकः क्वास्ते ?

ग) पूर्णवाक्येन उत्तरं लिखत । १

शृगालः केन हतः ?

घ) वाक्यं पुनर्लिखित्वा सत्यम् /असत्यम् इति लिखत । १

काकः सायङ्काले मृगमन्विष्यन् आगतः ।

२. जालरेखाचित्रं पूरयत । २

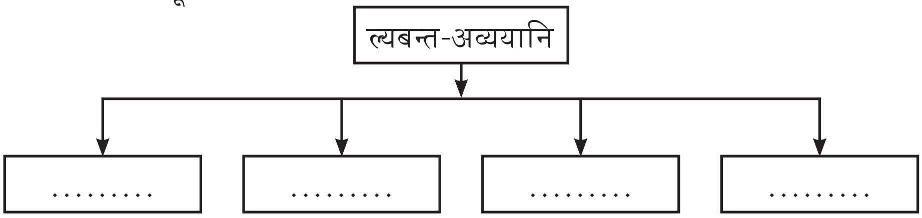

प्र.२ इ) गद्यांशं पठित्वा माध्यमभाषया सरलार्थं लिखत । (२ तः १) ४

१.

(ततः प्रविशति वैखानसः, अन्यौ तापसौ च)

वैखानसः - (राजानम् अवरुध्य) राजन् ! आश्रममृगोऽयं, न हन्तव्यः न हन्तव्यः । आशु प्रतिसंहर सायकम् । राज्ञां शस्त्रम् आर्तत्राणाय भवति न तु अनागसि प्रहर्तुम् ।

दुष्यन्तः - प्रतिसंहृत एषः सायकः । (यथोक्तं करोति)

वैखानसः - राजन् ! समिदाहरणाय प्रस्थिता वयम् । एष खलु कण्वस्य कुलपतेः अनुमालिनीतीरमाश्रमो दृश्यते । प्रविश्य प्रतिगृह्यताम् आतिथेयः सत्कारः ।

२.

शक्रः - महत्तरां भिक्षां याचे ।
कर्णः - महत्तरां भिक्षां भवते प्रदास्ये । गोसहस्रं ददामि ।
शक्रः - गोसहस्रमिति ? मुहूर्तकं क्षीरं पिबामि । नेच्छामि कर्ण, नेच्छामि ।
कर्णः - किं नेच्छति भवान् ? अपर्याप्तं कनकं ददामि ।
शक्रः - गृहीत्वा गच्छामि । नेच्छामि कर्ण, नेच्छामि ।
कर्णः - तेन हि जित्वा पृथिवीं ददामि ।
शक्रः - पृथिव्या किं करिष्यामि । नेच्छामि कर्ण, नेच्छामि ।
कर्णः - अथवा मच्छिरो ददामि ।

प्र.२ ई) माध्यमभाषया उत्तरं लिखत । (२ तः १) २

१) 'तण्डुलान् आनय' इति पिता अर्णवं किमर्थम् आदिष्टवान् ?

२) धरित्र्याः उपदेशं मनसि निधाय पृथुवैन्यः किं किम् अकरोत् ?

तृतीयः विभागः - पद्यम् ।

प्र.३ अ) पद्यांशं पठित्वा निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत । (५ तः ४)

तावद् भयाद्धि भेतव्यं यावद् भयमनागतम् ।
आगतं तु भयं वीक्ष्य नरः कुर्याद् यथोचितम् ।।

उत्तमो नातिवक्ता स्यादधमो बहु भाषते ।
सुवर्णे न ध्वनिस्तादृग्यादृक्कांस्ये प्रजायते ।।

घटं भिन्द्यात् पटं छिन्द्यात् कुर्याद्रासभरोहणम् ।
येन केन प्रकारेण प्रसिद्धः पुरुषो ।।

क) पूर्णवाक्येन उत्तरं लिखत । १

आगतं भयं वीक्ष्य नरः किं कुर्यात् ?

ख) विशेषण-विशेष्य-मेलनं कुरुत । १

	विशेषणम्	विशेष्यम्
१)	आगतम्	पुरुषः
२)	प्रसिद्धः	भयम्
		घटम्

ग) जालरेखाचित्रं पूरयत । १

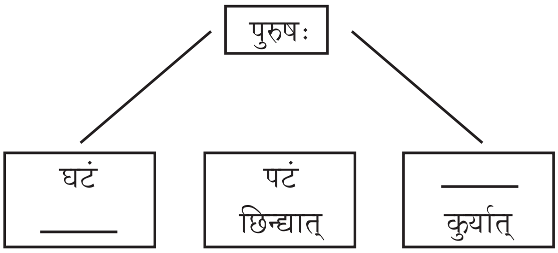

घ) पंद्याशतः तृतीया-विभक्त्यन्तपदे चित्वा लिखत । १

च) सन्धिविग्रहं कुरुत । १

१) भयाद्धि - भयात् + ... ।

२) स्यादधमः - .... + अधमः ।

प्र.३ आ) श्लोकौ शुद्धौ पूर्णौ च लिखत । ४

१. आत्मनो .... साधनम् ।।

२. अल्पानामपि .... मत्तदन्तिनः ।।

३. यादृशं .... फलम् ।।

प्र.३ इ) माध्यमभाषया सरलार्थं लिखत । (२ तः १) २

१. शीलं सद्गुणसम्पत्तिः ज्ञानं विज्ञानमेव च ।
उत्साहो वर्धते येन वाचनं तद् हितावहम् ।।

२. मनुजा वाचनेनैव बोधन्ते विषयान् बहून् ।
दक्षा भवन्ति कार्येषु वाचनेन बहुश्रुताः ।।

प्र.३ ई) माध्यमभाषया उत्तरं लिखत । (२ तः १) २

१. 'येथे केन प्रकारेण' इति उक्तिं स्पष्टीकुरुत ।

२. वाचनमुपकारकं कथम् इति स्पष्टीकुरुत ।

चतुर्थः विभागः - लेखनकौशलम् ।

प्र.४ निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत । (३ तः २)

अ) उपपदविभक्तेः उपयोगं कृत्वा वाक्यनिर्माणं कुरुत । (४ तः २) २

१. दा →

२. गम् - गच्छ् →

३. विना →

४. सह →

आ) अनुवादं कुरुत । (४ तः २) २

१. Animals and Birds live in the forest.

२. Which bird has green colour?

३. My notebook is white.

४. The trees tremble due to the wind.

इ) अमरकोषात् समानार्थकं शब्दं योजयित्वा वाक्यं पुनर्लिखत । (४ तः २) २

१. रामः श्रेष्ठः **राजा** आसीत् ।

२. **कृषकः** क्षेत्रे बीजानिवपति ।

३. भारते दण्डकं नाम **वनम्** अवर्तत ।

४. सुदामा श्रीकृष्णस्य **मित्रम्** ।

पञ्चमः विभागः - भाषाभ्यासः ।

प्र.५ अ) पृथक्करणम् ।

१. नामानि सर्वनामानि च पृथक्कुरुत । (५ तः ४) २

(राजनि, एतानि, मह्यम्, नः, पयोमुचा)

नाम	सर्वनाम

२. क्रियापदानि धातुसाधित-विशेषणानि च पृथक्कुरुत । (५ तः ४) २

(मुञ्चमानः, हरति, सृतः, देयः, अयच्छत्)

क्रियापदम्	धातुसाधित-विशेषणम्

प्र.५ आ) निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत । (४ तः २)

१) सङ्ख्या / क्रम / आवृत्तिवाचकस्य योग्यं पर्यायं चित्वा वाक्यं पुनर्लिखत । (३ तः २) २

१. छात्रः दिनस्य .... अध्ययनं करोति । (द्वे / द्विवारम्)

२. भोजने .... रसाः भवन्ति । (षष्ठः / षड्)

३. वर्षस्य .... परीक्षा भवति । (चतुर्षु / चतुर्वारं)

२) समासविग्रहानां समासनामभिः सह मेलनं कुरुत। (६ तः ४) २

	समासविग्रहाः	समासनामानि
१.	विद्यया विहीनः।	उपपद - तत्पुरुषः समासः।
२.	शुकाः च सारिकाः च।	तृतीया - तत्पुरुषः समासः।
३.	सर्वं जानाति इति।	इतरेतर - द्वन्द्वः समासः।
४.	पुस्तकस्य पठनम्।	बहुव्रीहिः समासः।
५.	कणादः नाम मुनिः।	षष्ठी - तत्पुरुषः समासः।
६.	महान् भागः यस्य सः।	कर्मधारयः समासः।

३) समानार्थकं - विरुद्धार्थकं शब्दं लिखत। (४ तः २) २

१. वीक्ष्य - २. गुणः ×
३. उत्तमः × ४. उचितम् -

(मञ्जूषा - दोषः, अवलोक्य, अधमः, योग्यम्)

४) योग्यं पर्यायं चिनुत। (३ तः २) २

क. वयं महाभागस्य नामधेयं जानीमः। (कर्तृवाच्यम् / कर्मवाच्यम्)

ख. त्वमात्मानं मृतवत् .... । (सन्दर्शय / सन्दर्शयतु)

ग. सः एव परमः .... । (अणवः / अणुः)

शुभं भवतु ✌